

Konsulenten, lavskrikan och knäroten

Skogsbruk och artskydd

Domstolsverket: Mark- och miljörättsdagarna
Stockholm den 30 januari 2024

Jan Darpo

Juridicum/Uppsala Universitet

Ed. 2024-01-29

Naturvård i skogsbruket

■ **Skogsvårdslagen (1979:429, SVL)**

- ✿ Avverkningsanmälan ("A")
- ✿ Automatgranskning...
- ✿ Naturvårdshänsyn (30 § SVL)
- ✿ Överklagas till förvaltningsdomstol...

■ **Samråd enligt 12:6 MB**

- ✿ Avverkningsanmälan = samrådsanmälan...
- ✿ Anmälda samråd ("L")...
- ✿ Artskyddet enligt AF → Utredningsskyldigheten...
- ✿ Överklagas till mark- och miljödomstol...

■ **HFD 2020 ref. 12 ← → MÖD 2020:45**

Skogsvårdslagen (SVL)

✱ **30 § Naturvårdshänsyn → 30§ SVF →**

→ SKSFS 2011:7, kap. 7, bl.a.

- **Träd, trädsamlingar, döda träd, hyggen, skogsbilvägar, hänsynskrävande biotoper, fornlämningar, kulturmiljöer, hänsyn till arter, skyddszoner, mark och vatten, kvävegödsling, osv...**
- **Prioritering av hänsyn...**

✱ **"Bindande" föreskrifter..?**

Artskyddet i SVL

- **4 § SVL; reglerna ska inte tillämpas om strider mot föreskrifter...7-8 kap MB**

- **30 § SVL → SKSFS 2011:7; 7:19:**

...skador ska förhindras eller begränsas i livsmiljöer där det förekommer prioriterade fåglar, skyddade arter eller arter som är upptagna på den s.k. rödlistan...

- ✱ **7:14 Vattendrag...**
- ✱ **7:17 Definition av hänsynskrävande biotoper...**
- ✱ **7:20-21 Skyddszoner...**
- ✱ **7:26 Kvävegödsling o**
- ✱ **7:33a Prioritering av hänsyn**

SVL o MB

- **Parallellt tillämpliga (RÅ 2003 ref. 63)**
- **Artskydd en del av de allmänna hänsynsreglerna**
 - ✿ MÖD 2013:13 *Holmsjöåsen*
 - ✿ MÖD 2021-06-12; M 3276-20 *Järnbrott*
 - ✿ MÖD 2023-06-08; M 293-22 *Landvetter*
- **Artskyddsförordningen (2007:845)**
- **Skogsstyrelsen har tillsynsansvaret (MÖD 2018:18 *Lavskrikan*)**
- **Samrådsskyldigheten; väsentligt ändra naturmiljön (12:6 MB)**

Samråd i skogen

■ 2 kap. 10 § MTF (2011:13):

- ✱ *avverkning, hyggesbehandling, beståndsanläggning, beståndsvård, uttag av skogsbränsle, skogsbilvägar, skogsgödsling, kalkning i skogsmark och andra skogsbruksåtgärder...12:6 MB*

■ 7 § SamrådsF (1998:904) → SKSFS 2013:3:

- ✱ *Dikesrensning, skogsgödsling, askåterföring, stubbskörd, anläggande av skogsbilvägar m.fl.*
- ✱ *Skogsbruksåtgärder i ett skogsområde som från en samlad bedömning av biotopens struktur, artinnehåll, historik och fysiska miljö har mycket höga naturvärden och har mycket stor betydelse för skogens flora och fauna och utgör eller kan förväntas utgöra livsmiljö för akut hotade, starkt hotade, sårbara eller nära hotade arter ska anmälas för samråd.*

”Automatgranskning”

- **Elektronisk avverkningsanmälan (A-)**
- **Kartskikt som ”flaggar”:**
 - ✱ **biotopskyddsområden eller naturvårdsavtal**
 - ✱ **Natura 2000-områden**
 - ✱ **nyckelbiotoper eller andra objekt med naturvärden**
 - ✱ **bäckar och vattendrag**
 - ✱ **tips om naturvärden/flora-fauna,**
 - ✱ **sump- eller våtmark**
 - ✱ **skoglig historia**
 - ✱ **Distriktsspecifika; t.ex. lokala artinventeringar, kommunala naturvårdsplaner osv**

Nationellt o EU-rättsligt

- **Artskyddsförordningen (2007:845, AF);
4 § (4a §) → 14 § Fridlysningsreglerna i
skogsbruket:**
 - ✱ **MÖD 2017:7 *Bombmurklan***
 - ✱ **MÖD 2018-12-20; M 10104-17 *Tjädern i
Bollebygd***
 - ✱ **MÖD 2023-05-30; M 6643-22 *Knärot på
Ullavi i Örebro***

Den stora bilden 2018-19

UPPSALA
UNIVERSITET

- **65 000 (A-) + 6 000 (L-)/år** (skogsbilväg, dikesrensning, åtgärder i NBT)...
- **Vägleddning enl SVL: 2000 st/år...**
- **Natura 2000-bedömning: 550+50 st/år...**
- **Förelägganden enl SVL; 412 resp. 361 st...**
- **Samråd enl 12:6 MB: ca 1 000 st/år:** NBT eller område av *"mycket stor betydelse för flora o fauna"* → **Samrådsprotokoll...**
- **Artskyddsbeslut enl SVL/MB: 187 (121+66) resp. 45 (30+15)...**

PROSPEC 2018-19

- 4 distrikt; 300 fall enl 30 § SVL o 12:6 MB...
- 10,500 A/år, 10-15% utan granskning → 53 beslut enl 30 § SVL på 2 år...
- 222 samråd på 2 år → 22 beslut enl 12:6 (0, 0, 9, 13), resten "protokoll"...
- Artskydd främst i beslut, men också i råd, utlöser sällan samråd (NBT)...
- Den geografiska skillnaden...
- Under o över TT (SVL o MB)...
- Samarbetet mellan SKS o Lst...

SKS Rapport 2022-12

Levande skogar

De **fem viktigaste problemen** att lösa för att nå Levande skogar är:

- 1. Brist på viktiga livsmiljöer i skogslandskapet.** Flera typer av livsmiljöer minskar och blir alltmer fragmenterade.
- 2. Ogynnsam status eller negativ utveckling för många skogslevande arter.** Många hotade och känsliga arter minskar och populationerna blir alltmer fragmenterade.
- 3. Flera av skogens ekosystemtjänster har otillräcklig status.**
- 4. Kulturmiljöer förstörs i skogslandskapet i samband med skogsbruksåtgärder.**
- 5. Negativ påverkan på skogslandskapets vattendrag.**

Tillsynsansvaret

■ KOMs Vägledning 2021

- ✱ Dessa verktyg måste dock åtföljas av en *rättslig ram som **säkerställer korrekt verkställande från tillsynsmyndigheterna vid bristande efterlevnad.***
- ✱ Icke desto mindre kan dessa åtgärder **bara komplettera, och inte ersätta, ett formellt rättsligt skydd**

■ MÖD 2020:45

- ✱ *Skogsstyrelsen har alltså haft en **skyldighet att bedöma om det föreligger risk för skada på en fridlyst art** och att, under vissa förutsättningar, förelägga om åtgärder.*

C-473/19 och C-474/19 *Skydda skogen (2021)*

- Artikel 5 gäller för alla vilda fåglar!

Därefter gör EUD uttalanden om AHD, bl.a.

- Enskilda exemplar...
- Myndigheten måste ha kunskap
 - ✱ dels om arterna i området
 - ✱ dels om påverkan...

Herman o bofinken

**SKS pressmeddelande 2022-02-10,
debattartikel i SvD 2022-02-10:**

- ✱ **Skydd av enstaka fåglar av triviala arter...**
- ✱ **...vilket beror på det svenska genomförandet av fågeldirektivet...**

”Att separera direktiven i artskyddsförordningen kommer att lätta på trycket, men inte lyfta bort trycket helt och hållet. För det är många arter som är listade i art- och habitatdirektivet”

Herman Sundqvist, Skogsstyrelsen

De två direktivet

Artikel 5 FD

Döda, förstöra bon o
ägg...

Störa, särskilt under
häcknings- o uppföd-
ningsperiod, **om inte
saknar betydelse...**

Artikel 12 AHD

Döda, förstöra ägg,
**fortplantningsom-
råden o rastplatser...**

Störa, särskilt under
parning, uppfödning,
**övervintring o flytt-
ning...**

Skillnad..?

- **Fm 2022:5...**
- **Naturvårdsverket/Skogsstyrelsen
gemensamma tolkning 2022-09-29...**
- **MÖD 2022-04-26; M 610-21 *Tillstånd till
vindkraft på Stora Lönhult, Aneby:***

”I enlighet med bedömningen ovan kommer en etablering av verk 4 i konflikt med förbudet i artikel 5 d fågeldirektivet.

***En eventuell förestående anpassning av artskydds-
förfordningen som närmare ansluter till fågeldirektivets
lydelse saknar därmed betydelse för bedömningen av
tillåtligheten av verk 4”***

MÖD efter Skyddade skogen

■ MÖD 2023-08-18; M 9596-22

Getingstabodum

- ✱ *Vid prövningen av anmälan måste alltså en bedömning göras av **skyddade arters förekomst i området, om dessa arter påverkas av avverkningen och, om så är fallet, vilka skyddsåtgärder som kan föreskrivas för att skada inte ska uppstå. För detta ändamål måste det finnas underlag som medger en tillräckligt säker bedömning av risken för påverkan på skyddade arter (ref Järnbrott o Landvetter)...***

Vad hände sedan..?

- **HFD 2020 ref. 12; "tyst i skogen" (?), *Semisjaur-Njarg* i Europadomstolen/Århus...**
- **NBT-registrering upphör 2019, ingen systematisk inventering sedan 2006...**
- **Rensning av NBT → SKS 23/1-24...**
- **Kriterierna i automatgranskning; nu går mer än 50% igenom utan flaggning...**
- **SKS sekretessbelägger information från automatsystemet...**

Debatten i Altinget

■ Nils Hydén (11/1):

- ✱ ***SKS vill ha "mer frihet under ansvar" ...leder till skövlingar, kalavverkning av naturskogar"...MMD regelmässigt går emot SKS...krockar med EUs syn på svenskt skogsbruk...***

■ Herman Sundqvist (16/1):

- ✱ ***Läget är ohållbart...politiken måste ta ansvar...regeländringar o förtydliganden är nödvändiga...oklart med SVL/MB parallellt...åter från MMD är i linje med vårt arbetssätt mot ökat markägaransvar...planering...systemtillsyn, dvs att SKS granskar egenkontrollen...***

“Bofinks-listan”

■ **MÖD 2012-2312: 22 mål:**

- ✱ **Mål som inte rör skogsbruk (Ö); 11 st**
- ✱ **A-anmälan; föreläggande som accepterats (AF-): 4 st**
- ✱ **A-anmälan; föreläggande som **inte** accepterats (~~AF~~): 0 st**
- ✱ **Återförvisning: 7 st**

■ **Framgångsprocent:**

- ✱ **Markägare: 0% (1 av 1)**
- ✱ **Miljöorganisation: 70% (7 av 10)**

MMD 1/7-21 – 31/12-23

- MMD 2106-2312: 88 (7+22+59) mål:
 - ✱ Mål som inte rör skogsbruk (Ö):..22 st
 - ✱ A-anmälan; föreläggande som accepterats (AF-):.....26 st
 - ✱ A-anmälan; föreläggande som **inte** accepterats (~~AF~~):.....3 st
 - ✱ Återförvisning:.....37 st
- Framgångsprocent:
 - ✱ Markägare: 15% (3 av 29)
 - ✱ Miljöorganisation: 75% (37 av 49)

Preliminära slutsatser

- att "bofinksreformen" inte gett avtryck i skogen (jfr. MMD/Vänerborg 2023-10-13; M 5493-22 *Tretåig hackspett i Risveden*)
- att när SKS förelägger *markägare* har myndigheten stor framgång (85%)...vissa av dessa ärenden är mycket väl utredda...
- att när ENGOs utmanar SKS beslut/passivitet har organisationerna stor framgång (75%)...

Är återförvisning "i linje med SKS arbets-sätt..?

Järpe o tallita på Skutterstad

Dagens Etc 12/1, 16/1, 24/1

MMD/Växjö 2022-02-11; M 5642-21

■ *Några närmare uppgifter om hur åtgärderna ska utformas eller deras omfattning framgår inte. Mark- och miljödomstolen bedömer därmed att **det inte är utrett** att åtgärden kan utföras **utan risk för att skada eller förstöra** de aktuella arternas fortplantningsområden eller viloplatser. Målet bör mot bakgrund härav **återförvisas** till Skogsstyrelsen för närmare utredning av **vilka skyddsåtgärder som kan vidtas för att förbudet i 4 § p. 4 artskyddsförordningen inte ska riskera att överträdas.***

Återförvisning, avverkningsförbud med verkställighetsförordnande (26:26 MB)..!

Är skogsbruket hållbart?

C-473/19 Skydda skogen (2021), p. 77:

*”Det ankommer således på den hänskjutande domstolen att pröva **huruvida skogsbruksåtgärder**, såsom dem som är aktuella i de nationella målen, **grundar sig på en förebyggande strategi** som tar i beaktande behovet att bevara de berörda arterna och **huruvida åtgärderna planerats och kommer att utföras på ett sätt som inte åsidosätter förbuden i artikel 12.1 a–c i livsmiljödirektivet**, med hänsyn till ekonomiska, sociala och kulturella behov och till regionala och lokala särdrag i enlighet med vad som framgår av artikel 2.3 i samma direktiv.”*

Ett hållbart skogsbruk..?

**FSC, PEFC – Fit-for-55/REPower/ LULUCF/
RED III...**

- ✱ **Nationella o EU-rättsliga arter...**
- ✱ **Fåglar o EU-arter i samma mål...**
- ✱ **Vem ska stå för kunskapen (jfr.
MMD/Östersund 2022-11-16; M 2377-22)**
- ✱ **En bindande system...**
- ✱ **Föreskrifter om försiktighetsmått...**
- ✱ **Förbudstider för skyddsvärda arter...**
- ✱ ***"The courts cannot run the country" ...***

....och slutligen...

TACK FÖR UPPMÄRKSAMHETEN..!

PROSPEC o VIPA

<https://jur.uu.se/forskning/forskningsamnen/miljoratt/prospec/publikationer/>

www.jandarpo.se